

1 Inköp och upphandling

OBS: Vi ska inarbeta relevanta delar från UDDs dalamodeller i kretsloppsplanen.

EU:s avfallshierarki	Agenda 2030	Sveriges miljömål
Översta steget (Förebyggande)	<u>Delmål 12.7</u> : Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.	<u>Begränsad klimatpåverkan</u>

Till år 2030 behöver vi utveckla en mer hållbar upphandling i Dalarna i samverkan baserad på Agenda 2030 där avfallsminimering är viktigast.

1.1 Mål

Mål 2030	Dalarna	XX kommun
1. Upphandlingspolicy med direktiv för avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning, särskilt avseende plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall ska vara beslutad senast 2024.	Samverkan (erfarenhetsutbyte)	Klart 2024
2. Mål för inköp och upphandling kring avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning, särskilt avseende plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall ska vara satta på kommunledningsnivå samt bolags- och verksamhetsnivå senast 2026.	Samverkan (erfarenhetsutbyte)	Klart 2026
3. Mätning och klassificering av inköp och upphandlingar för uppföljning kring avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning ska finnas senast 2025.	Samarbete 2023 Ex tillämpa miljöspendanalys som gör det möjligt att beräkna miljö- och klimatpåverkan som uppstår till följd av inköp. Samråd Upphandlingsmyndighet. Genomförande seminarium. Kan innefatta upphandlingspolicy. Syfte kunna sätta mål. Fokus på kretsloppsplanens prioriterade materialslag (plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall)	Klart 2025

Nyttoeffekt	Bedömd nytta om mål uppfylls
Klimat, ton CO ₂ e	>30000

1.2 Regionala åtgärder

Åtgärder	År	Mål	Kommentar
Utveckla upphandlingsstrategisk samverkan Dalarna där avfallsförebyggande ingår	2023	1-3	Under 2023 samarbete kring mätning och klassificering av inköp och upphandlingar för uppföljning
Ta fram verktyg och metoder för att mäta och klassificera inköp och upphandlingar för uppföljning kring avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning, särskilt avseende plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall.	2023-2025	3	Åtgärd kopplat till mål 3
Utveckla kunskapsplattform för inköp och användning av plast, textil, livsmedel, elektronik och bygg- och rivningsmaterial.	2024	1-3	Kan senare inrymma fler material/produkter Digital plattform, helst befintlig

1.3 Åtgärder X kommun

Åtgärder (exempel, fet stil prioriterades 29/11)	År	Mål	Kommentar
Utveckla samverkansgrupp inom kommun	2023-2024		Skapa riktlinjer för när och hur miljökrav ska ställas. Uppdatera policys och se till att dessa policys blir kända och använda. Kan omfatta: Ekonomichef, controller, stora beställare som kost, städ, bolag, upphandlare och hållbarhetsstrateg/ miljösamordnare.
Implementera mätning och klassificering av inköp och upphandlingar för uppföljning kring avfallsförebyggande,	2024-2025	3	Utgå från samarbete i Dalarna som påbörjas 2023

Åtgärder (exempel, fet stil prioriterades 29/11)	År	Mål	Kommentar
återbruk och materialåtervinning			
Upprätta eller uppdatera upphandlingspolicy med direktiv för avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning, särskilt avseende plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall.	2024	1	Utgå från samarbete i Dalarna som påbörjas 2023
Framta eller uppdatera mål för inköp och upphandling kring avfallsförebyggande, återbruk och materialåtervinning, särskilt avseende plast, textil, livsmedel, elektronik och byggavfall på kommunledningsnivå samt bolags- och verksamhetsnivå	2025-2026	2	Stöd via samarbete i Dalarna som påbörjas 2023
Implementera vägledning kring kravställning använda återvunnet material vid byggnation			Rekommendation Upphandlingsdialog Dalarna samt UHM Kan tillämpa inom bygg
Miljökrav och avfallförebyggande krav ska ställas i alla upphandlingar där det är möjligt.			Sträva efter att driva marknaden mot resurseffektiv cirkularitet. Använd främst Upphandlingsmyndighetens (UHM) kriterietjänst, minst på basnivå. Öka andelen upphandlingar med avancerad och spjutspetsnivå. Där UHM ej har kriterier kan egna miljökrav formuleras efter marknadssdialog.

Åtgärder (exempel, fet stil prioriterades 29/11)	År	Mål	Kommentar
Använda adekvat miljömärkning och certifiering			<p>Miljömärkning och hållbarhetscertifieringar kan och bör användas som krav i lämpliga upphandlingar.</p> <p>Det underlättar när tredje part står för expertisen, uppdateringen och uppföljningen</p> <p>Ex CE märkning, TCO märkning elektronik</p>
Strategi mindre leverantörer			<p>Få med de mindre lokala leverantörerna.</p> <p>Det kan bli lättare för mindre leverantörer att delta i upphandling om man till exempel delar upp upphandlingar där det är möjligt, för dialog i olika former innan upphandling, bygger in samarbete och stegvis utveckling under avtalstiden, ger ekonomiska incitament då man uppnår vissa mål och uppmuntrar till samverkan mellan flera leverantörer.</p> <p>Kan övervägas regleras i upphandlingspolicy</p>
Strategi förändringar och utveckling under avtalstiden.			<p>På miljöområdet sker snabba och stora förändringar och i upphandlingarna behöver man ta hänsyn till detta för att inte "fastna" i långa avtal.</p> <p>Därför är det viktigare att specificera de mål som skall uppnås, än att exakt ange hur det skall gå till.</p> <p>Gör en handlingsplan, gärna tillsammans med leverantörer, hur kommunens miljömål uppfylls.</p>

Åtgärder (exempel, fet stil prioriterades 29/11)	År	Mål	Kommentar
			<p>Den kan bli en del av avtalsvillkoren och kan kopplas till viten/incitament.</p> <p>Inför, exempelvis, en förlängning kan man utvärdera hur leverantören har bidragit till målen. Lägg in en flexibilitet i avtalet så att det kan omförhandlas under avtalstiden, till exempel på grund av nya allmänna miljökrav eller utvecklingen på marknaden.</p> <p>Kan övervägas regleras i upphandlingspolicy</p>
Strategi uppföljning och avtalsförvaltning.			<p>Gör en plan från början för att följa upp kraven ni ställer. Det är bättre att börja med att göra stickprov än att helt låta bli. Om man använder delmål och/eller incitament under avtalstiden blir regelbunden uppföljning och avtalsförvaltning både nödvändig och självklar.</p> <p>Låt leverantören göra en del av uppföljningen. Då man ställer krav på märkning är det märkningsorganisationen som följer upp att kraven fungerar och är uppdaterade.</p> <p>Håll koll på antal upphandlingar där miljökrav.</p> <p>Kan övervägas regleras i upphandlingspolicy.</p>

1.4 Bakgrund

Inköp

Kommunerna i Dalarna upphandlar varor för närmare 7 miljarder årligen och Region Dalarna 4,5 miljarder. Det saknar statistik på vilka mängder som köps in av olika produkttyper.

Upphandlingsmyndigheten (UHM) är den centrala myndigheten kring upphandling. År 2022 fick UHM ett regeringsuppdrag att stärka och utveckla den offentliga upphandlingen så att den i ökad grad bidrar till omställningen för en cirkulär ekonomi. UHM har omfattande stöd för miljömässigt hållbar upphandling, bland annat hållbarhetskriterier för inköp baserat på miljömässig och social hållbarhet. UHM har också arbetat fram metoder för miljöspendanalyser som gör det möjligt att undersöka den miljö- och klimatpåverkan som uppstår till följd av inköp inom offentlig sektor. Men också att undersöka vilken och hur stor miljöpåverkan olika typer av inköp har i relation till andra typer av inköp.

I regeringens strategi för cirkulär ekonomi (2020) tas upphandling upp som ett viktigt verktyg med några prioriterade områden, främst plast, textil, förnybara och biobaserade råvaror, livsmedel, bygg och rivningsavfall och innovationskritiska metaller och mineraler.

Uppsala länsstyrelse har på regeringens uppdrag tagit fram underlag för klimatpolitisk handlingsplan 2023, "Lokal och regional klimatomställning". Enligt klimatlagen ska regeringen vart fjärde år ta fram en ny klimatpolitisk plan. I underlaget anges att upphandling är ett centralt verktyg för klimatomställningen, ex;

- Utveckling av klimatstatistik
- Samverkan inom kommuner och nätverk
- Resurstilldelning för att driva arbetet framåt, inte minst upphandlingssamordning

Upphandlingsmyndighet (UHM) föreslås få medel för vägledning av kommuners och regionens upphandlingsriktlinjer för minskad klimatpåverkan (ex drivmedel/transport, bygg- och anläggning, vård/omsorg, måltider/livsmedel, förbrukningsvaror/plast, IT).

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD) har drivit samverkan inom upphandling från 2015 till 2022 och det är oklart hur fortsatta dalasamverkan sker. UDD har bland annat tagit fram flera dala-modeller för upphandling, exempelvis miljömässigt ansvarsfull upphandling (reviderad 2022).

Upphandlingscenter Falun Borlänge regionen (UhC) är en gemensam nämnd för upphandling mellan kommunerna Falun, Borlänge, Avesta, Gagnef, Säter och Ludvika. UhC ska enligt ägardirektiv bidra till att miljömässig hållbarhet är självklart och vara drivande inom resurshushållning. UhC har utvecklat samarbete med kommunernas miljöstrategier (miljöstrateginätverk), i syfte att ge kompetens, prioritera upphandlingsplan, vägleda transport, mm. UhC har en av kommunfullmäktige (medlemskommuner) fastställd upphandlingspolicy som ska följas med hållbarhetskrav.

Mora, Orsa och Älvdalen har ett samverkansavtal kring gemensam upphandlingsenhet med syfte upphandla ramavtal.

Region Dalarna samarbetar med 4 andra regioner kring upphandling (5 klöver). Region Dalarna är också drivande i arbetet kring Dalastrategin. Region Dalarna leder också arbetet med Dalastrategin, Dalarnas regionala utvecklingsstrategi, som ska vägleda kommuner, näringsliv, akademi, civilsamhälle samt statliga myndigheter i det gemensamma arbetet med regional utveckling är en viktig utgångspunkt. Dalastrategin binder samman parterna i en enad målbild 2030 som kan vidareutvecklas i regionala strategier och dokument, exempelvis kretsloppsplaner och sedermera verksamhetsplaner på organisationsnivå.